

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Οδυσσέας Κωνσταντινόπουλος

Ε' Αντιπρόεδρος

Βουλευτής Αρκαδίας - ΠΑΣΟΚ - Κίνημα Αλλαγής

ΕΡΩΤΗΣΗ

**Προς: τον Υπουργό Δικαιοσύνης, κ. Γ.Φλωρίδη
τον Υπουργό Εσωτερικών, κ. Θ.Λιβάνιο
την Υπουργό Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, κ. Σ.Ζαχαράκη**

ΘΕΜΑ: Παρακολουθεί και αξιολογεί με μεθοδικό τρόπο η Πολιτεία τα αποτελέσματα της εφαρμογής του ν.4800/2021 για την προστασία του τέκνου μετά τη διακοπή της συμβίωσης, το διαζύγιο, την ακύρωση του γάμου ή τη λύση του συμφώνου συμβίωσης;

Η αποτελεσματική παρέμβαση της Πολιτείας για το συμφέρον του τέκνου μετά τη διακοπή της συμβίωσης, το διαζύγιο, την ακύρωση του γάμου ή τη λύση του συμφώνου συμβίωσης είναι ένα μείζον ζήτημα που προϋποθέτει σοβαρή στόχευση, επιστημονική τεκμηρίωση και προσαρμογή στις κοινωνικές συνθήκες και για αυτό και προφανώς δεν μπορεί να εξαντλείται στη θέσπιση κανόνων που στην πράξη δεν εφαρμόζονται ή εφαρμόζονται πλημμελώς.

Επιπλέον είναι αναγκαίο να υπάρχουν οι κρατικές δομές και τα εργαλεία που απαιτούνται για τη διασφάλιση πρωτίστως της σωματικής και ψυχικής υγείας του παιδιού, κατά την ανάθεση της επιμέλειας, όπως ανέδειξε η παράταξή μας κατά τη συζήτηση του ν.4800/2021 (Α' 81) «Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων, άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου και λοιπές επείγουσες διατάξεις».

Ωστόσο, η νομοθετική πρωτοβουλία της Κυβέρνησης δεν είχε τις παραπάνω προδιαγραφές και για αυτό καταψηφίστηκε από την παράταξη μας ενώ κρίσιμες διατάξεις της έτυχαν σοβαρής κριτικής από την Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, τον Συνήγορο του Πολίτη, την Εταιρεία Οικογενειακού Δικαίου, τον νομικό κόσμο της χώρας και από την Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής.

Το ΠΑΣΟΚ είχε αντιπροτείνει τον στοχευμένο εκσυγχρονισμό ορισμένων διατάξεων στο υφιστάμενο οικογενειακό δίκαιο, του οποίου η ριζική μεταρρύθμιση το 1983 από την πρώτη Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και του Ανδρέα Παπανδρέου είχε έντονα 'παιδοκεντρικό' χαρακτήρα και η οποία εισήγαγε ως κριτήριο των αποφάσεων γονέα και δικαστή στο εσωτερικό μας δίκαιο την έννοια του συμφέροντος του τέκνου, πριν ακόμη κατοχυρωθεί ως θεμελιώδης ερμηνευτική αρχή από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989).

Στο πλαίσιο αυτό είχε αναπτυχθεί ήδη πάγια νομολογία η οποία αναγνώριζε ότι το συμφέρον του τέκνου «κάθε άλλο παρά επιτυγχάνεται με την πλήρη αποξένωση του τέκνου από τον άλλο γονέα» και ότι «αυτή καθαυτή η ανάθεση της επιμέλειας στον ένα από τους γονείς, εκ λόγων αναγομένων στο συμφέρον του τέκνου, αποτελεί παρέκκλιση από την αρχή της ισότητας των γονέων στο λειτουργικό τούτο δικαίωμά τους, το οποίο τίθεται υπό δικαστική ρύθμιση, παραβιάζονται δε και η αρχή αυτή και οι βασικοί κανόνες διαπαιδαγώγησης, που στηρίζονται στα πορίσματα της παιδικής ψυχολογίας προς βλάβη του ανηλίκου, ενώ παράλληλα δυσχεραίνεται και η ρυθμιστική επέμβαση του δικαστηρίου, όταν το τέκνο περιάγεται σε στάση αρνήσεως ή αντιπάθειας έναντι του ετέρου των γονέων από πράξεις ή παραλείψεις εκείνου που

έχει την επιμέλειά του». Επιπλέον η νομολογία αναγνώριζε ότι «επί αντιθέτων αγωγών των διαζευγμένων ή εν διαστάσει τελούντων γονέων, για ανάθεση της γονικής μέριμνας ή επιμέλειας του προσώπου των ανήλικων τέκνων τους, το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχέσεις και περιστάσεις, μπορεί να κατανείμει μεταξύ τούτων την άσκηση των τριών βασικών λειτουργιών της γονικής μέριμνας, καθώς και των διαφόρων υπολειτουργιών - τομέων της επιμέλειας του προσώπου τους, (όπως είναι η μόρφωση, εκπαίδευση, υγεία, περίθαλψη κλπ), με γνώμονα πάντοτε το συμφέρον των τέκνων, προκειμένου να μην αποξενώνονται από τον ένα γονέα τους, ούτε να αποκλείεται αυτός τελείως από την άσκηση των ως άνω σημαντικών λειτουργικών δικαιωμάτων του».

Επιπλέον, η παράταξη μας υπογράμμισε την αναγκαιότητα δημιουργίας Οικογενειακών Δικαστηρίων, δεδομένου ότι μόνο αυτή η μεταρρύθμιση θα αντιμετώπιζε ολοκληρωμένα την αντιμετώπιση της συνεπιμέλειας και εν γένει των ζητημάτων οικογενειακού δικαίου και θα εξασφάλιζε την επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης σε όλες τις σχετικές υποθέσεις, με στόχο την ταχύτερη δυνατή σταθεροποίηση του περιβάλλοντος διαβίωσης του παιδιού.

Στις 9/5/2024, 3 έτη μετά τη ψήφιση του νόμου, ο Υπουργός Δικαιοσύνης, απαντώντας σε σχετικό μέσο κοινοβουλευτικού ελέγχου, υποστήριξε ότι έχει διαμορφωθεί ένα ικανοποιητικό πλέγμα ρυθμίσεων με τον ν.4800/2021, συνδυαστικά με τις ειδικές διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, που αφορά στη συνεπιμέλεια του τέκνου, με το οποίο «προφυλάσσονται πρωτίστως τα δικαιώματα του παιδιού» και βάσει του οποίου το δικαστήριο μπορεί αφενός «να κρίνει ολιστικά τις υποθέσεις συνεπιμέλειας προς το συμφέρον του παιδιού» και αφετέρου «να επιβάλλεται η εκτέλεση της απόφασής του».

Επιπλέον ανέφερε ότι «από τις μέχρι τώρα αποφάσεις του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, παρά τον σύντομο χρόνο από την εφαρμογή του ν.4800/2021, αναδεικνύεται η καλή εφαρμογή των διατάξεών του και η ορθή κατανομή της συνεπιμέλειας βάσει χρονικών αλλά και λειτουργικών κριτηρίων».

Αντιστοίχως ο Υφυπουργός Δικαιοσύνης απαντώντας σε επίκαιρη ερώτηση στη Βουλή σημείωσε ότι «είναι σχετικά πρόσφατος νόμος και έχουν αρχίσει πρόσφατα να εκδίδονται αποφάσεις δευτεροβάθμιων δικαστηρίων. Απ' ό,τι μπορούμε να δούμε μέχρι σήμερα οι δικαστές μας έχουν τη δυνατότητα και ρυθμίζουν σωστά τα σχετικά ζητήματα, που αφορούν στη συνεπιμέλεια και στη λειτουργική και στη χρονική κατανομή τους. Νομίζω ότι είναι πρόωρο ακόμη να συζητούμε για αλλαγή του νόμου για τη συνεπιμέλεια. Ας αφήσουμε να εφαρμοστεί στην πράξη και στη συνέχεια βλέπουμε αν υπάρχουν παθογένειες και ποιες και αν χρειάζεται να τις αντιμετωπίσουμε νομοθετικά».

Ωστόσο, στις απαντήσεις της αυτές η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης έχει περιοριστεί μόνο σε υποκειμενική κρίση της αξιολόγησης του νόμου χωρίς συγκεκριμένα στοιχεία και ποσοτικά ή ποιοτικά δεδομένα που έστω να υποδηλώνουν ότι όντως στην πράξη ο νόμος διασφαλίζει το συμφέρον των τέκνων.

Ακόμα, το γεγονός ότι η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, 3 έτη μετά την εφαρμογή του νόμου, αναφέρεται στις «πρώτες δευτεροβάθμιες αποφάσεις δικαστηρίων», δείχνει μια αδικαιολόγητα διαχειριστική λογική για ένα τόσο μείζον θέμα.

Μάλιστα, υπάρχει ήδη σοβαρή, ex post, κριτική για τις ασάφειες, τις αστοχίες και τις κακοτεχνίες του νόμου οι οποίες επηρεάζουν τη σχετική νομολογία ενώ θεωρείται μείζον πρόβλημα ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αποφάσεων κινείται ανάμεσα σε δύο πόλους, δηλαδή μεταξύ της συνεπιμέλειας και της αποκλειστικής ανάθεσης στον ένα γονέα, παραγνωρίζοντας το ενδιάμεσο στάδιο της δυνατότητας κατανομής της επιμέλειας στους δύο γονείς, που σε πολλές περιπτώσεις, εξ' αντικειμενικών συνθηκών, θεωρείται η βέλτιστη λύση.

Μια ακόμη τεράστια έλλειψη του νέου θεσμικού πλαισίου είναι η περίπτωση όπου, μετά τη διάρρηξη της έγγαμης συμβίωσης και ενώ έχουν ορισθεί δικαστικά οι όροι της αναγκαίας ενεργούς παρουσίας και των δύο γονέων στη ζωή του παιδιού τους, ορισμένοι γονείς – αποξενωτές, προσπαθούν να καταστρέψουν το δεσμό του τέκνου με τον άλλο γονέα δημιουργώντας ακόμα και ψευδείς αναμνήσεις. Σε πολλές περιπτώσεις τέτοιου τύπου γονεϊκής αποξένωσης τα ίδια τα τέκνα καταλήγουν να αρνούνται να επικοινωνήσουν και να συνυπάρξουν με τον αποξενωμένο γονέα.

Στις περιπτώσεις αυτές οι αποξενωμένοι γονείς, μπορεί να βρεθούν σε ένα προσωπικό και δικαστικό αδιέξοδο, καθώς διαπιστώνουν την απροθυμία του παιδιού να συναντηθεί μαζί τους. Στις περιπτώσεις αυτές σύμφωνα με το σχετικό πλαίσιο εκδίδονται εισαγγελικές παραγγελίες που ορίζουν την παρέμβαση αρμόδιων ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών, με στόχο τη γεφύρωση των σχέσεων των τέκνων με τον αποξενωμένο γονέα οι οποίες όμως μπορεί, με ευθύνη πολλές φορές του αποξενωτή γονιού, να ακυρωθούν στην πράξη και να καταστούν αλυσιτελείς, χωρίς να μπορεί ο αποξενωμένος γονέας να μεταφέρει τα αποτελέσματα αυτών των εισαγγελικών παραγγελιών στις δικαστικές αίθουσες για να τεκμηριώσει την αιτία της αποξένωσης.

Αυτή η κατάσταση προφανώς είναι εξαιρετικά επώδυνη για τον αποξενωμένο γονέα με επιπτώσεις ακόμα και στη ψυχική υγεία του. Ωστόσο η διαθέσιμη επιστημονική έρευνα επιβεβαιώνει ότι αυτού του τύπου η γονική αποξένωση έχει πολύ σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία πρωτίστως των παιδιών και των εφήβων που την υφίστανται.

Αυτές οι περιπτώσεις αποξένωσης γονέων στην πράξη ακυρώνουν πλήρως το πνεύμα και τους στόχους του οικογενειακού δικαίου και της σχετικής νομολογίας ακόμα και μετά τη ψήφιση του ν.4800/2021.

Επειδή τα υφιστάμενα και τα δυναμικά διαμορφούμενα κοινωνικά δεδομένα καθώς και η υφιστάμενη κριτική στη νομολογία και στην εφαρμογή των διατάξεων του ν.4800/2021 απαιτούν εγρήγορση και όχι επανάπαυση της Πολιτείας και επειδή η αποτελεσματικότητα των διατάξεων χρήζει σοβαρής αξιολόγησης επί τη βάση δεδομένων και πραγματικών στοιχείων, ερωτώνται οι κ.Υπουργοί:

1. Στη βάση ποιων στοιχείων εκτιμά ο Υπουργός Δικαιοσύνης ότι: *«παρά τον σύντομο χρόνο από την εφαρμογή του ν.4800/2021, αναδεικνύεται η καλή εφαρμογή των διατάξεών του και η ορθή κατανομή της συνεπιμέλειας βάσει χρονικών αλλά και λειτουργικών κριτηρίων»* και ειδικότερα:
 - 1.1. Ασπάζονται οι συνενωτώμενοι Υπουργοί την άποψη αυτή;
 - 1.2. Έχουν ζητήσει και λάβει διαβεβαιώσεις ότι η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, ο Συνήγορος του Πολίτη, η Εταιρεία Οικογενειακού Δικαίου και εν γένει ο νομικός κόσμος της χώρας αξιολογούν με τον ίδιο θετικό τρόπο την εφαρμογή των διατάξεων του ν.4800/2021;
 - 1.3. Έχουν στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι έχει επιταχυνθεί ο χρόνος έκδοσης των αποφάσεων για τα ζητήματα που ρυθμίζονται από τον ν.4800/2021;
 - 1.4. Έχουν στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι το νέο θεσμικό πλαίσιο και ειδικά ο θεσμός της διαμεσολάβησης μείωσε τις αντιδικίες ανάμεσα στους γονείς για τα ζητήματα της μέριμνας και επιμέλειας και ως εκ τούτου τη σχετική δικαστική ύλη ενθαρρύνοντας τη συνεργασία για χάρη των τέκνων;
 - 1.5. Έχουν στοιχεία ή εκθέσεις από τις κοινωνικοψυχικές υπηρεσίες που επιστρατεύονται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στις περιπτώσεις εκδίκασης υποθέσεων που ρυθμίζονται από τον ν.4800/2021, ή από άλλους επιστημονικούς φορείς, τα οποία να καταδεικνύουν ότι η ψυχική υγεία και εν γένει το συμφέρον των τέκνων, μετά τη

- διάρρηξη της έγγαμης συμβίωσης, προστατεύονται πλέον καλύτερα και αποτελεσματικότερα;
- 1.6. Αν δεν έχουν τα παραπάνω, ή έστω άλλα που κρίνουν ως προσφορότερα, στοιχεία σκοπεύουν να δημιουργήσουν, σε συνεργασία με τα προαναφερθέντα όργανα και φορείς, ένα σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής του οικογενειακού δικαίου, ώστε να λαμβάνονται γρήγορα και αποτελεσματικά οι αναγκαίες θεσμικές παρεμβάσεις για τη βέλτιστη προάσπιση του συμφέροντος των τέκνων;
 2. Θα αναλάβουν πρωτοβουλίες για το υπαρκτό και διαπιστωμένο, από εισαγγελείς και κοινωνικές υπηρεσίες, πρόβλημα των περιπτώσεων γονεϊκής αποξένωσης όπου τα παιδιά αρνούνται τα ίδια να επικοινωνήσουν και να συνυπάρξουν με τον αποξενωμένο γονέα, παρά το ότι οι δικαστικές αποφάσεις και οι σχετικές εισαγγελικές παραγγελίες έχουν κρίνει αυτό ως επιβεβλημένο για το συμφέρον τους; Και ειδικότερα:
 - 2.1. Υπάρχουν συγκεντρωτικά στοιχεία στη Δικαιοσύνη ή σε ψυχοκοινωνικές δομές για την έκταση αυτού του τύπου αποξένωσης;
 - 2.2. Έχουν εξετάσει ποιες είναι οι σύγχρονες και επιστημονικά ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις που θα βοηθήσουν στην έστω και σταδιακή γεφύρωση των σχέσεων των τέκνων με τους αποξενωμένους γονείς, ακόμα και αν υπάρχει αποξενωτική επιρροή από τον άλλο γονέα, όταν έχουν εκδοθεί σχετικές δικαστικές αποφάσεις ή/και εισαγγελικές παραγγελίες;
 - 2.3. Θα εξέταζαν το ενδεχόμενο αυτές οι παρεμβάσεις να γίνονται, υπό προϋποθέσεις, αυτεπάγγελτα από τα αρμόδια όργανα και όχι μέσα από συνεχείς προσφυγές του αποξενωμένου γονέα στα αρμόδια εισαγγελικά όργανα;
 - 2.4. Έχουν αναζητηθεί ανάλογες βέλτιστες πρακτικές για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού σε άλλες χώρες, δεδομένου ότι δεν αποτελεί ζήτημα μόνο εφαρμογής του οικογενειακού δικαίου από τις δικαστικές και τις εισαγγελικές αρχές αλλά της αποτελεσματικής παρέμβασης των κατάλληλων κοινωνικών υπηρεσιών;
 3. Έχει αξιολογήσει ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού την εφαρμογή του ν.4800/2021 έως σήμερα και ποια είναι τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει ειδικά για τα ως άνω τεθέντα ζητήματα;

Ο Ερωτών Βουλευτής

Οδυσσέας Κωνσταντινόπουλος